Вольнова Л. М. Психолого-педагогічне консультування неповнолітніх груп ризику в системі освіти Німеччини / Л. М. Вольнова // International Scientific-Practical Conference «Actual questions and problems of development of social sciences»: Conference Proceedings, June 28-30, 2016. – Kielce, Poland ; Holy Cross University, 2016. – С.127-130. (0,22 д.а.)

Психолого-педагогічне консультування неповнолітніх груп ризику в системі освіти Німеччини

Вольнова Леся Миколаївна,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова,
доцент кафедри галузевої психології та психології управління

Входження України в європейський освітній простір спрямовує на вивчення та впровадження позитивного досвіду інших країн, що стосуються різних аспектів системи шкільної освіти – навчання та виховання, а також психолого-педагогічного супроводу зростаючого покоління. Ми звернулися до досвіду шкільного консультування, що має місце в системі освіти Німеччини. Слід зауважити, що соціально-економічні перетворення в цій країні, різноманіття освітніх можливостей, ускладнення навчальних дисциплін та інші причини викликали необхідність залучення для роботи в школах спеціально підготовлених фахівців, що надають консультативну допомогу. Так, у ГДР модель шкільного психолога була обґрунтована ще у 1972 р. Водночас Белінда Харріс у звіті «Міжнародний досвід шкільного консультування: оглядова доповідь» зауважує, що Німеччина – країна, де консультування поки що не є однаковою мірою поширеним і розвиненим у всіх навчальних закладах. «На базі школи консультування є обов'язковим на всіх рівнях у трьох німецьких землях (Баден-Вюртемберг, Баварія і Північний Рейн-Вестфалія)» [3, с. 5]. Активізація цієї діяльності почалася лише в перші десятиліття XXI ст. При цьому слід зазначити, що, незважаючи на існування певних вимог, визначених «рамковим» федеральним Законом про освіту (стаття 19), зміст і напрями цього виду послуг нині ще досить відрізняються в різних федеральних землях та регулюються місцевими законами.

Нами встановлено, що шкільні психологи є у переважній більшості шкіл Баварії, де система психолого-педагогічного консультування найбільш розвинена. В Баварському законі про освітні та виховні установи (2000 р.) та «Основних напрямах розвитку психологічної служби в системі освіти Баварії» (2001 р.) членами команди психологічної служби освіти визначено педагогів-консультантів (Beratung-Lehrerin), шкільних психологів / шкільних консультантів (Schulpsychologen, Schulberater) і державних консультантів (Staatliche Beratung), що представлені Державним центром психологічного консультування. Як свідчать результати теоретичного дослідження С.Б. Малих та А.М. Шапкіної, проведеного у даному напрямі, функції та завдання педагогів-консультантів і шкільних консультантів в рамках єдиної служби психологічного консультування різняться [1, с. 127]. Так, педагоги-консультанти є первинною ланкою надання психологічної допомоги, вони працюють безпосередньо в школах і доступні будь-якому учаснику освітнього процесу. Це, частіше за все, вчителі, які, поряд із виконанням навчального навантаженням, надають і консультативні послуги. Пітер Сондеррегер зазначає, що залежно від типу питання, батьки запрошуються разом з дитиною спочатку в шкільну психологічну службу загалом. У цьому першому контакті уточнюються обставини, дані сім'ї, обговорюється анамнез проблеми і т.д. Більшість батьків потім йдуть, а дитина залишається одна для подальших роз'яснень [5]. При цьому, залежно від проблеми, вона може пройти стандартизовані тести на вивчення психічних процесів, дати відповіді на відкриті питання, залучитися до дискусії тощо.

Щодо кризових груп дітей і молоді, то в школах Баварії з цією метою нерідко працюють педагоги-консультанти, що спеціалізуються по роботі з тією або іншою конкретною проблематикою. Наприклад, це може бути консультування з питань профілактики шкідливих звичок (збір і розповсюдження просвітницької інформації; координація профілактичних заходів в рамках школи; підтримка контактів із службами по наданню соціальної та медичної допомоги) тощо [1, с. 131]. При виникненні більш

складних питань педагог-консультант спрямовує клієнта до шкільного консультанта.

Згідно з даними С.Б. Малих та А.М. Шапкіної, шкільні консультанти можуть працювати як безпосередньо в школах (часто в декількох одночасно), так і в регіональних центрах та запрошуватися при необхідності. В межах стандартних напрямів шкільного консультування ці фахівці надають додаткову допомогу з питань вибору освітнього шляху, перш за все, у разі виникнення нестандартних, особливо складних або суперечливих ситуацій [1, с. 132]. Це може бути, коли розглядаються питання підвищеної обдарованості або, навпаки, відсталості учня, а батьки не погоджуються з пропонованими варіантами освітньої програми чи навчального закладу, чи, наприклад, коли сам педагог-консультант виявляється залученим у конфліктну ситуацію тощо. Найбільш активно шкільні консультанти працюють саме у напрямі психолого-педагогічного консультування, надаючи допомогу в подоланні навчальних і поведінкових проблем у школярів, у вирішенні конфліктів, у з'ясуванні гострих і кризових ситуацій (раптове зниження успішності, прогули, аутоагресія і т.д.) тощо [1, с. 133]. У випадку неможливості вирішення проблеми своїми силами ці фахівці також виконують посередницькі функції, налагоджуючи співпрацю з іншими консультативними службами (мобільними службами спеціальної педагогіки, медичними, профорієнтаційними, сімейними, підлітковими консультаціями). В особливо складних випадках також можливе звернення до Державних центрів психологічного консультування, які забезпечують дітям та молоді як допомогу окремого спеціаліста, так і кваліфікованої команди.

У федеральній землі Шлезвіг-Гольштейн 41% системної роботи шкільного консультанта пов'язано саме із психологічним супроводом кризових груп школярів. Зокрема він консультує з питань, що стосуються профілактики (формування життєвих навичок, пропаганди здорового способу життя тощо); розробки стратегій подолання труднощів у стосунках та агресивної поведінки; вирішення питань успішності (відрахування зі школи, висока обдарованість, труднощі в навчанні) та ефективного викладання; а також здійснює

консультування, пов'язане з проблемами психологічного благополуччя і емоційного здоров'я вчителів, оптимізації їх робочого середовища. 20% проектів шкільних консультантів пов’язано з профілактикою насильства, а ще 6% – із втручанням у вирішення конфліктів [2, с. 48].

Вивчення шкільної системи підтримки у федеральній землі Бремен показує, що кризовими групами неповнолітніх займається Центр шкільних психологічних послуг. Ця регіональна структура надає консультативну допомогу учням, батькам і вчителям у разі виникнення проблем, що безпосередньо пов’язані з шкільним навчанням. Із 2007 р. послуги центру були розширені шляхом створення на його базі окремих структур, зокрема, Управлінського центру для тих, хто кинув школу та низки Консультаційних центрів (із соціально-емоційного розвитку, з дислексії, з мовної терапії, з підтримки учнів-мігрантів, дітей ромів та сінті, з профілактики наркотиків та ін.). [2, с. 48-49]. Таким чином, наразі Центр займається питаннями: сприяння неповнолітнім у навчанні, продуктивному розвитку (питання дислексії, дискалькулії, обдарованості, проблеми в розвитку мови, професійне визначення) та соціально-емоційному розвитку (порушення норм поведінки, насильство, проблеми наркоманії); інтеграції дітей-мігрантів та допомоги їм у кризових і надзвичайних ситуаціях.

У федеральній землі Баден-Вюртемберг питання консультування школярів, що зазнають труднощів в окремих випадках, регулюються керівними принципами для освітнього консультування, затвердженими федеральним законом (2000 р.). Шкільні консультанти у цьому напрямі зобов’язані надавати консультативну підтримку учням, по-перше, у подоланні труднощів у школі, особливо в плані особистісної неефективності та навчання; по-друге, при вирішенні поведінкових проблем, таких як агресія, тривога, відсутність мотивації, порушення концентрації уваги тощо. Окрім того, ці фахівці підтримують вчителів при роботі з проблемними учнями або «важкими» класами, надають їм поради щодо ведення переговорів з батьками [4].

Підсумовуючи, можна констатувати, що психолого-педагогічне консультування неповнолітніх груп ризику в системі освіти Німеччини ще знаходиться на стадії розвитку. Водночас вивчення досвіду його організації в різних федеральних землях дозволяє звернути увагу на низку позитивних, на нашу думку, моментів. Насамперед, це стадійність і диференційованість консультативних послуг (тобто шкільний психолог – це не «фахівець широкого профілю»), що підвищує їх якість та ефективність. По-друге, це врахування регіональних потреб, як от, значну кількість дітей-мігрантів, ромів, сінті у федеральній землі Бремен. Означені аспекти, вважаємо, можна врахувати і в українській системі освітнього консультування.

Список використаних джерел:

1. Малых С. Б. Психологическая служба в системе образования Германии / С. Б. Малых, А. Н. Шапкина // Вопросы психологии. – 10/2004. – № 5. – С.127-140.

2. Education, training, professional profile and service of psychologists in the European educational system. European school psychologists improve lifelong learning-espil [Electronic resource]. – Belgium, Brussels : Published by European Federation of Psychologists Associations EFPA, 2010. – 96 p. – Available : http://www.nepes.eu (Date of available : 05.03.16)

3. Harris B. International School-based Counselling: A review of school-based counselling. Scoping report [Electronic resource] / Dr. Belinda Harris. – BACP, 2013. – 53 p. – Available : http://counsellingminded.com/wp-content/uploads/2013/10/harris_ MindEd_report.pdf (Date of available : 05.07.14)

4. Qualifizierungswege in Schule / Lehrerbildung [Elektronisk resurs] // Kultusportal Baden-Württemberg. – Erhältlich : http://www.kultusportal-bw.de/,Lde/772853 (Datum der Berufung : 02.06.16)

5. Sonderegger P. Von der Erziehungsberatung bis zu schulischen Problemen [Elektronisk resurs] / Peter Sonderegger // Schulpsychologie Luzern. Schulpsychologischer Dienst. – Erhältlich :

http://www.schulpsychologieluzern.ch/userfiles/downloads/SPD_in_den_Medien_MeggerPost_ca2003.pdf (Datum available :09.07.14)